

Get In Touch
 Saint Mary's Cathedral,
 Bridge Street,
 Limerick V94 E068
 T: (061) 310 293

E cathedral@limerick.anglican.org
 W: www.cathedral.limerick.anglican.org

STAIR GHAIRID AR AN ARDEAGLAIS

Bhunaigh Sionad Ráth Breasail Deoise Luimnigh sa bhliain 1111, agus fógraíodh eaglais Mhuire, i gcoirlár lonnaíocht na Lochlannach, mar ardeaglais na deoise – an t-aon ardeaglais in aon deoise arna hainmniú ag an sionad.

De réir traidisiúin fadbhunaithe, tá Ardeaglais Naomh Muire tógtha ar shuíomh Thingmót Luimnigh (parlaimint Ríocht Uí Ímair Luimnigh), ón deichiú haois. Ina dhiaidh sin bhí sé mar an suíomh de Phálás Ríthe Uí Bhriain Thuamhúhan agus Luimnigh; bhronn an rí deiridh, Domhnall Mór Uí Bhriain, an suíomh ar an Eaglais sa bhliain 1168. Is í Ardeaglais Naomh Muire an séipéal Éireannach is fearr caomhnaithe a tógadh ar scála Ilchríochach roimh ionradh na Normannach sa bhliain 1169 – tá na cinn eile go léir ina bhfothracha. Is éard atá in ndearadh na heaglaise, na pasáistí, agus an tsaingil ná oiriúnú Éireannach den stíl Bhurgúin, a thug na Cistéirsigh isteach i ndiaidh 1142, agus tá stua-áirsí corp na

heaglaise, agus fuinneoga áirse cruinne na cléire (nó "Monk's Walk"), i measc na cinn is luaithe atá ar fáil in Éirinn. Is dócha gurb í an Ardeaglais an foirgneamh eaglaise meánaoiseach Éireannach is tábhachtaí atá fós slán agus ag comhlíonadh a bunfheidhme.

I ndiaidh an dara haois déag, rinne ceannaithe saibhre ó Luimneach a choimisiúnaigh na séipéil ar an taobh thuaidh agus theas de chorp na hEaglaise – is iad seo an raon is mó de shéipéil meánaoiseacha dá leithéid in Éirinn atá ar marthain.

Is foirgneamh thar a bheith casta í Ardeaglais Naomh Muire a chuimsíonn forbairtí ó lár an dara haois déag go dtí an lá atá inniu ann. Tá sí fós ina áit urnaí, adhartha agus oilitheachta do gach duine a thagann isteach tríd a doirse, agus leanann sí ag léiriú creidimh, dóchais agus grá i gcathair Luimnigh agus de bheith mar shiombail dóbha.

Do thuras timpeall
 na hArdeaglaise

Founded 1168

SAINT MARY'S
 CATHEDRAL

LIMERICK

1. SÉIPÉAL SAN SEOIRSE

Séipéal Taoibh: Sa séipéal taoibh seo tá tuama adhlactha Iarlaí Luimnigh (an Chlann Pery), a bhí ríthábhachtach i bhforbairt Luimnigh Sheoirsigh.

Armas: Crochta os cionn bhealach isteach an tséipéil tá armas armúrtha an Chlann Pery.

Síleáil: Ar cheann de na gnéithe is áille san Ardeaglais tá sé rannóg déag adhmaid péinteáilte de chúlra neamhaí, gach ceann acu maisithe le réaltaí óir.

Caora gunna mhóir: Ag dul siar go léigear 1691, thángthas orthu laistigh de bhallaí na hArdeaglaise.

2. CÚIRT COMHSHUÍM

Cuimhneacháin chogaidh: Dhá chuimhneacháin tiomnaithe do na daoine áitiúla a maraíodh le linn an dá chogadh domhanda. Dhear an t-aittire Conor O'Brien an cuimhneachán cloiche snoite.

Dan Hayes: Deirtear gurbh é Daniel Hayes a dhear agus a chuir foclaíocht ar an gcuimhneachán seo le súil go gcuirfí roinnt focail chineálta leis an séadchomhartha fada.

Cúirt chomhshuímh: Go dtí an naoú haois déag úsáideadh an pasáiste theas mar Chúirt an Easpaig. Úsáidtear an spás seo anois le haghaidh suiteálacha agus fáilteachais.

Séipéal San Anna: Séipéal teaghlaigh Sexton roimhe seo; tá sé tiomnaithe do Naomh Anna, máthair na Maighdine Beannaithe Muire.

3. SÉIPÉAL SAN SÉAMAS

Séadchomhartha O'Dea: Cornelius O'Dea, Easpag Luimnigh 1400-1426; a fuair bás in 1434. Bhí an séadchomhartha seo maisithe ar dtús le samhail luite den easpag i róbaí agus bairrín.

Cloch na gCrosáidirí: De réir na finscéalta, ghearr crosáidirí Meánaoise an chros isteach sa chloch seo le linn blianta fada.

Cuimhneachán Westropp: Snoite ag James Redfern, as Londain, agus ar taispeántas sa Taispeántas Idirnáisiúnta 1862. Crochta sa séipéal seo ag Anne Westropp i gcuimhne ar a mac, Thomas Johnson Westropp (1818-39).

4. CEATHRÚ PÁIPÉIR

Ríchathaoir an Easpaig: Is éard atá i Ríchathaoir an Easpaig nó Cathedra agus tugann sé a ainmiúchán don Ardeaglais. Dhear James agus George Pain é sa bhliain 1831.

Scáileán Cóir: Ar an scáileán seo, a dhear Conor O'Brien (1880-1952), déantar comóradh ar an gCaptaen Edmond Pery, an Tiarna Glentworth, RAF (r. 1894, a maraíodh le linn comhraic, 1918), agus a dheirfiúr, an Bhantiarna Victoria Brady (1893-1918); ar cuireadh in airde sa Chrosaire, 1921; bogadh soir é sa bhliain 1997 go dtí an áit a bhfuil sé faoi láthair.

Coinnleoirí Craobhacha: Déanta ag Daniel Crosbie, as Baile Átha Cliath, agus a bhronn Bardas Luimnigh ar an Ardeaglais sna 1750idí.

Stáblaí Caibidle: Is iad seo – atá forchoimeáda le húsáid ag Déan agus ag Caibidil Dheoise Luimnigh – áit ar féidir leis an chléir shinsearach a riarann gnóthaí na hardeaglaise suí le linn adhartha liotúigeach.

5. SÉIPÉAL NA MBAN

Ardaltóir: Altóir chloiche meánaoise, nó mensa, atá os cionn dhá thriog déag ar fad, dhá thriog naoi n-orlach ar leithead, deich n-orlach ar tiús, agus os cionn dhá thona.

Cúlscáthlán Altóra: Cuireadh in airde é sa bhliain 1907 agus deirtear gurb é seo saothar William James (Willie) Pearse (1881-1916), captaen (foireann cheanncheathrú) Arm Poblachtach na hÉireann, agus deartháir Phádraig Anraí (Pádraic) Pearse, ceannfort an Phiarsaigh. Arm Poblachtach na hÉireann. Cuireadh armchúirt ar an mbeirt dheartháir agus cuireadh chun báis iad de bharr páirt a ghlacadh in Éirí Amach na Cásca.

Séadchomhartha Uí Bhriain: Cuireadh in airde é i gcuimhne ar Dhonnchadh Uí Bhriain, 4ú Iarla Thuamhumhan (d. 1624); mhill na Parlaiminteoirí é sa bhliain 1649. Atógadh é le horduithe clasaiceacha, 1678, ag Henry, 7ú Iarla Thuamhumhan.

Clúdach cónra Dhomhnall Mór Uí Bhriain: Rí Thuamhumhan agus Luimnigh idir 1168 agus 1194; bhronn sé láthair a pháláis chun an Ardeaglais seo a thógáil. Tá an déantán sochraide seo ar an gceann is sine san Ardeaglais.

Florence Nightingale: Thug bunaitheoir an altranaís nua-aimseartha £3 3s. i dtreo na fuinneoge Thoir, a suiteáladh sa bhliain 1859.

Stábla Iarla Luimnigh: Sa bhliain 1543 bhronn Rí Anraí VIII Príóireacht Mhuire ar Edmond Sexton, Méara Luimnigh.

Tuama Easpaig: Seomra adhlactha faoi urlár an tearmainn. Go traidisiúnta, adhlacadh pátrúin agus daoine mór le rá na hEaglaise gar don Ardaltóir.

6. SÉIPÉAL AN SPIORAD NAOFA

Orgán: Tá orgán na hArdeaglaise trí stór ar airde agus tá beagnach 4,000 píopa aonair ann. Suiteáladh an chéad orgán anseo sa bhliain 1624 le linn easpagóideacht Bernard Adams.

Poll Féachana na Lobhar: Baineadh úsáid as an leac agus an oscailt bheag seo chun comaoineach a thabhairt dóibh siúd a raibh lobhra uirthi. Níor ceadaíodh do lobhair dul taobh istigh d'fhoirgnimh eaglaise ar eagla go leathfadh an galar.

Leigheas: Mar aitheantas ar mhisean na hArdeaglaise maidir le leigheas a thabhairt do dhaoine eile, tá na holaí naofa ar úsáideadh ar fud na deoise sa séipéal seo. Tá cártaí urnaí ar fáil anseo.

Tuama Arthur: Tá an tuama seo, atá suite thíos fút ach maisithe os a chionn le trí áirse agus ceannbhrat ornáideach cloiche agus leac adhlactha, ina háit scithe Geoffrey Arthur, iar-Chisteoir Canónach den ardeaglais seo, a fuair bás an 16 Bealtaine 1519. Ar an inscribhinn Laidine scríobhtar: "Tusa atá ag dul thart tabhair d'aire Pater agus Ave a rá anseo".

7. PASÁISTE THUATHAIDH

Frances Havergal: Scríbhneoir iomainn Sasanach clúiteach sa naoú haois déag ab ea Havergal. Tá go leor dá iomainn fós le fáil i Leabhar Iomainn na hEaglaise. Bhronn a deirfiúr an leabhargán agus an phortráid seo ar an Ardeaglais.

Easpag Jebb: Bhí John Jebb ina Easpag ar Luimneach ó 1822 go 1833. Ba thacadóir é le deasghnátha na hEaglaise, agus ba éacúiméineach agus acadóir cáiliúil é. Dhear agus shnoigh an dealbhóir bisúil Sasanach, E. H. Bailey an dealbh seo agus cuireadh suas í i gcuimhne Jebb í ag a chairde agus a lucht tacaíochta go léir.

Cathaoireacha na Trócaire: Is ón gcúigiú haois déag a tógadh na stallaí cléire iontacha seo agus is iad an t-aon sraith mheánaoiseach Éireannach atá fós le fáil. Rinneadh iad as darach ó Choillte na Creatalaí in aice láimhe agus tá go leor snoíodóireacht ornáideach acu d'ainmhithe siombalacha. Tá insí ar a suíocháin, rud a thug deis do chléir a scith a ligean orthu agus iad ag seasamh le linn seirbhísí.

Ealaíontóirí Gloine Daite na hÉireann: Tá dea-shamplaí de ghloine dhaithe na hÉireann ó thús go lár an fichiú haois sna séipéil seo atá tiomnaithe do Naoimh Cairtriona agus Nioclás. Is ó Stiúideo Harry Clarke atá an fhuinneog mhór Deascabhála lastuas, an ceann is nuáí san Ardeaglais, agus tiomnaíodh í i 1961 ag Michael Ramsay, a rinneadh Ardeaspag Canterbury ina dhiaidh sin.

Pasáiste Folaithé: Suite i mballa Thoir na séipéil seo tá poll a théann chuig pasáiste folaithe laistigh de bhallaí na hArdeaglaise. Creidtear go raibh baint éigin aige seo le Córúil Choláiste na mBiocáirí a bhí tráth ar an Taobh Thuaidh den Ardeaglais.

8. SÉIPÉAL MCHARCAIS

Ailtireacht: Túrtheach a bhí sa struchtúr seo ar dtús, agus é ina sheasamh lasmuigh den Ardeaglais. Tabhair faoi deara na fuinneoga ar an taobh Thiar den séipéal.

Síleáil bhoghtach: Ceann de na cinn is áille san Ardeaglais. An bhfeiceann tú na haghaidheanna?

Murchadh na dTóiteán: Is é an tíl urláir atá inscríofa 'II' áit adhlactha Murchadh Mac Diarmada Uí Bhriain, An Chéad Iarla Inse Uí Chuinn (1614-73), ar a dtugtar Murchadh na dTóiteán.

Iarla Thír Chonaill: Ristead Talbot, An Chéad Iarla Thír Chonaill (b. 1691), a raibh ról ríthábhachtach aige i léigear Luimnigh (1690), ar adhlacadh é i gcóngar an tséipéil seo.

9. AN TAObh ThIAIR

Siopa na hArdeaglaise: Ba í an bhaistealann roimhe seo, agus tá bronntanais, ealaíon agus ceardaíocht a tháirgtear go háitiúil ar fáil sa siopa.

Aingeal Cleeve: I dtús an fichiú haois bhí cáil dhomhanda ar thaifí Cleeve a táirgeadh i Luimneach. Déantar baill de theaghlach Cleeve a chomóradh anseo.

Fuinneog Barrington: Déanann an fhuinneog Thiar comóradh ar an tUasal Matthew Barrington (1788-1861) ball de theaghlach mór le rá Luimnigh a bhunaigh Ospidéal Barrington in aice láimhe.

Umar Baiste An áit tionscnaimh sa chreideamh Críostaí; tá sé suite, go siombalach, in aice le bealach isteach na hArdeaglaise.

Doras Thiar: Ceaptar gurb é an doras is sine i Luimneach, an Doras Mór Thiar an bealach isteach go Pálás an Rí Domhnall. Bí ag faire amach do mharcanna a rinne trúpaí Chromail chun a gcuid claimhte a ghéarú anseo sna 1650idí.

10 REILIG

Ó timpeall 1726 i leith, taifeadadh beagnach 7,000 adhlacadh san Ardeaglais agus timpeall uirthi. Is féidir rian ar leith a fháil sna tailte.